

УДК 347.948.2

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.1.01>**Оксана Грабовська,**

докт. юрид. наук,
професор кафедри цивільного процесу
Інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Максим Вілінський,

магістрант кафедри цивільного процесу
Інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЕКСПЕРТ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

У статті виокремлено та досліджено основні концепції та підходи до визначення поняття «експерт» у цивільному судочинстві на основі аналізу тлумачних словників української мови, словників юридичних термінів, позицій науковців та положень нормативно-правових актів. Вказано основні недоліки зазначених визначень відповідно до змін у правовій регламентації становища експерта під час розгляду цивільної справи, які відбулися у національному законодавстві. Порівняно дефініції поняття «експерт» у чинному Цивільному процесуальному кодексі України та редакціях 1963, 2004 років. Висвітлено основні тенденції законодавчих змін у правовому регулюванні вказаного поняття.

На основі ґрунтовного аналізу положень нормативно-правових актів, зокрема Цивільного процесуального кодексу України, Закону України «Про судову експертизу» тощо, встановлено та охарактеризовано основні складники поняття «експерт», такі як: наявність спеціальних знань, проходження атестації, включення до Реєстру атестованих судових експертів та інші.

Для розкриття поняття «спеціальні знання» досліджено ключові підходи вчених до виокремлення їх специфічних ознак, а також нормативно-правові акти, з яких можливо такі встановити, зокрема Інструкцію про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень.

Авторами виокремлено обов'язкову вимогу проходження атестації та підготовки для набуття особою статусу експерта та включення до Реєстру атестованих судових експертів задля участі в цивільній справі та надання висновку на підтвердження чи спростування певних фактів (обставин). На основі практики національних судів здійснено аналіз причинно-наслідкового зв'язку між невідієсністю свідчення експерта та неврахуванням судом його висновку під час судового розгляду.

Вказано основне завдання експерта в цивільному судочинстві – надання висновку, який слугуватиме засобом доказування певних фактів (обставин), що мають значення для правильного вирішення цивільної справи.

Ключові слова: експерт, експертиза, висновок експерта, спеціальні знання, судовий експерт, дослідження, реєстр, кваліфікація, атестація.

Постановка проблеми. Проблематика, пов'язана із судовою експертизою у цивільних справах, а отже, й розумінням дефініції «експерт», його становища в системі суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин, місця експертного висновку в масиві видів засобів доказування тощо, була і лишається предметом наукової дискусії протягом усього часу реформування цивільного процесуального законодавства України, яке розпочалося у 1996 р. внаслідок прийняття Закону України «Про внесення змін і доповнень до Цивільного процесуального кодексу України» від 02.02.1996. Закріплення в у ст. 15 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК Укра-

їни) 1963 р. змагальних засад цивільного судочинства надало нового поштовху для дослідження питань, пов'язаних з участю експертів у цивільному судочинстві та використанням експертних висновків, адже серед усієї сукупності доказів вони посідають окреме місце, оскільки містять відповіді на питання, які можуть дати виключно особи, що мають спеціальні знання.

Аналіз наукових джерел, підготовлених вченими в різні часи розвитку інституту експертизи в цивільному судочинстві, засвідчує, що наукова дискусія здебільшого зумовлена суперечливістю законодавчої регламентації поняття «експерт», підготовки, використання висновків експертів, сприйняття їх судом

під час оцінки доказів тощо. ЦПК України, Закон України «Про судову експертизу», Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 № 53/5, містять положення, які не відповідають чи суперечать одне одному або ж змістовно по-різному сприймаються правозастосовувачами. Це, безумовно, впливає на їх практичну реалізацію безпосередньо під час розгляду цивільних справ у суді.

Розробники нової редакції ЦПК України, яка була прийнята у 2017 р., радикально змінили як зміст окремих інститутів та положень, так і структуру цивільного судочинства загалом. Значно змінився й інститут судової експертизи у цивільних справах. Усталені положення, які вже стали своєрідною аксіомою у регламентації судової експертизи, а також нові потреби потребують глибокого аналізу насамперед з погляду їх обґрунтованості, взаємодії, впливу на підвищення ефективності захисту прав, свобод чи інтересів.

Стан досліджень. Проблеми інституту експертизи в тому чи іншому контексті розкривалися багатьма вітчизняними вченими. Зокрема, визначенню правового статусу експерта в цивільному судочинстві та його місця серед усіх інших учасників судового процесу були присвячені праці А. Штефан, Д. Горбатенка, А. Солонар, О. Верби-Сидор, Т. Баглай, О. Несімка, Ж. Васильєвої-Шаламової, О. Заяць, Р. Скриньковського, А. Кравченка, І. Зеленкової, В. Ходановича, Т. Кучер та інших.

Постановка завдання. Завданням даного дослідження є виявлення складників поняття «експерт» у цивільному судочинстві.

Виклад основного матеріалу. Видається логічним будь-яке явище, в тому числі й правове, розкривати цілісно та всебічно, з урахуванням не лише законодавства та фахових наукових висновків, а й філологічного тлумачення.

У тлумачних та юридичних словниках поняття «експерт» розкривається досить неоднозначно. Так, у Великому тлумачному словнику української мови поняття «експерт» визначено так: «експерт – це фахівець у будь-якій галузі, що проводить експертизу та здатний на підставі своїх знань та досвіду надавати кваліфіковану консультацію» [2, с. 340]. Незважаючи на те, що наведене визначення підготовлено не юристами, цілком очевидно, що автор звертався до від-

повідних положень Закону України «Про судову експертизу», адже складники поняття «експерт» в основному відповідають ст. 10. Водночас звертає на себе увагу та обставина, що, окрім інших складників, у наведеному прикладі зазначається такий результат діяльності експерта, як «кваліфікована консультація». Таке доповнення до складників поняття «експерт» є логічним з точки зору загального уявлення про експерта, але не відповідає законодавчій регламентації поняття «експерт», оскільки Закон України «Про судову експертизу» не містить такої функції експерта, як «кваліфікована консультація». Стаття 12 зазначеного закону передбачає такі обов'язки експерта: підготовку висновку та його роз'яснення. Проте й окремо, й у взаємодії підготовку експертом висновку та його роз'яснення можна сприймати як надання кваліфікованої консультації.

У юридичних словниках поняття «експерт» тлумачиться як компетентна людина, яка має відповідну освіту, кваліфікацію, науковий або практичний досвід, володіє спеціальними знаннями тощо [4, с. 133]; як особа, що володіє спеціальними знаннями й залучається в установленому порядку для проведення експертизи [5, с. 91]. Таким чином, принаймні у наведених визначеннях автори здебільшого акцентують увагу на наявності в експерта відповідної освіти, кваліфікації, існуванні визначеної законом процедури його залучення в процес, меті такого залучення.

Загалом складники поняття «експерт», що наведені в юридичних словниках, відповідають загальній ідеології положень про експерта у чинному ЦПК України, Законі України «Про судову експертизу», Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендаціях з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень.

Категорія «експерт» як правова розкривається в багатьох наукових працях вітчизняних вчених. Зокрема, Ж. Васильєва-Шаламова у своїй роботі, безпосередньо присвяченій судовій експертизі в цивільному процесі, поділяє та додатково обґрунтовує думку науковців, які вважають, що експерт – це фізична особа, яка володіє спеціальними знаннями, має незалежний і самостійний процесуальний статус, є компетентною в проведенні необхідного дослідження за дорученням суду, результати якого повинні бути сформульовані у висновку експерта [3, с. 9]. Видається, що даний висновок заслуговує на увагу, проте з часу написання цієї роботи у 2009 р. відбулись системні зміни у регулюванні цивільного процесуального

доказування й участі у ньому експерта, тому наведене визначення потребує переосмислення з урахуванням наявних змін.

В одній зі своїх праць Т. Баглай зробила висновок, що експерт – це особа, яка має необхідні знання, якій в порядку, встановленому Цивільним процесуальним кодексом, доручається дати висновок з питань, що виникають під час розгляду справи і стосуються спеціальних знань цієї особи, шляхом дослідження матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини у справі [1, с. 16]. Автор слушно вказує на результат практичної діяльності експерта – надання відповідного висновку, а також шляхи отримання відповідей на питання, що виникають під час розгляду справи, – дослідження об'єктів, явищ і процесів. Водночас, з точки зору новацій у регулюванні ЦПК України процесуального порядку підготовки експертного висновку, наведене визначення також потребує коригування, адже сьогодні експертиза може бути підготовлена не лише за ухвалою суду, а й за власною ініціативою юридично заінтересованої особи – учасника справи, а отже, й без будь-яких «доручень суду» може бути подана до суду як доказ самим учасником справи.

Відмінним від багатьох визначень є визначення поняття «експерт», наведене у роботі А. Кравченка та І. Зеленкової. Ними висловлено думку, що судовий експерт – це особа, яка має необхідні знання у формі вищої освіти і має право на проведення конкретної судової експертизи, висновок щодо якої є самостійним джерелом доказів [8, с. 44]. У наведеній дефініції вчені насамперед звертають увагу на наявність у експерта вищої освіти, з чого, власне, й розпочинається визначення. Таке розставлення акцентів загалом відповідає ч. 2 та 3 ст. 10 Закону України «Про судову експертизу», відповідно до яких судовими експертами державних спеціалізованих установ, а також експертами, що не є працівниками таких установ, можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту [11]. Водночас ці положення, окрім наявності у експерта вищої освіти, передбачають і проходження ним відповідної підготовки в державних спеціалізованих установах Міністерства юстиції України, а також вимогу бути атестованим та отримати кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності у порядку, передбаченому цим законом. Таким чином, остання обставина також заслуговує на увагу, якщо зосереджувати її на фахових якостях експерта.

Серед масиву наукових визначень змісту поняття «експерт» заслуговує на особливу увагу позиція О. Заяць та Р. Скриньковського, які у спільній праці навели визна-

чення судового експерта як особи, яка володіє спеціальними (професійними) знаннями, необхідними для з'ясування відповідних (конкретних) обставин справи, а також має право на проведення судової експертизи, яка має особливе значення для матеріалів конкретної (визначеної) справи у суді і письмовий висновок (висновок експерта) щодо якої (на стадії розгляду справи) є самостійним (окремим) джерелом доказів поряд (нарівні) з іншими існуючими (наявними) доказами (письмовими, речовими і електронними) [6, с. 3001]. Наведене визначення поняття «експерт» досить влучно враховує багатоглибкість участі експерта в цивільному судочинстві та місця експертного висновку, водночас привертає увагу теза автора про «особливе значення для матеріалів конкретної (визначеної) справи», оскільки може сприяти необґрунтованим висновкам про те, що експертний висновок має переважне значення у співвідношенні з іншими доказами. Висновок експерта згідно з ч. 1 ст. 110 ЦПК України не має заздалегідь встановленої сили і оцінюється судом разом з іншими доказами. Виняток становлять окремі категорії справ, наприклад справи про визнання недійсним заповіту після смерті заповідача з підстав відсутності його вільного волевиявлення (ч. 1 ст. 1257 Цивільного кодексу України), у яких вирішальне значення для справи має висновок посмертної судово-психіатричної експертизи, призначеної відповідно до положень Порядку проведення судово-психіатричної експертизи, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 08 травня 2018 року № 865.

Розкриваючи питання про зміст поняття «експерт», не можна оминати законодавчі дефініції та їх генезу. Так, звертає на себе увагу та обставина, що ч. 5 ст. 57 ЦПК 1963 року в редакції від 11.03.1996 містила кардинально іншу дефініцію поняття «експерт», ніж наявну в чинному законодавстві: експертом може бути призначена будь-яка особа, яка володіє необхідними знаннями для дачі висновку [13].

У ЦПК України в редакції від 18.03.2004 було закріплено імперативне положення про те, що експертиза в цивільному судочинстві призначається виключно за ухвалою суду (ч. 1 ст. 143 ЦПК України 2004 року). Тому й ч. 1 ст. 53 цього кодексу встановлювала, що експертом є особа, якій доручено провести дослідження матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини справи, і дати висновок з питань, які виникають під час розгляду справи і стосуються сфери її спеціальних знань [14].

Відповідно до ч. 1 ст. 72 чинного ЦПК України експертом може бути особа, яка володіє спеціальними знаннями, необхідними для з'ясування відповідних обставин справи [15]. Зазначене положення-дефініція відповідає за змістовим навантаженням ч. 1 ст. 10 Закону України «Про судову експертизу», відповідно до якої судовими експертами можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань. Таким чином, очевидно, що розробники нової редакції ЦПК України у 2017 році запозичили визначення поняття «експерт» із Закону України «Про судову експертизу».

Дефініція поняття «експерт», що закріплена у ч. 1 ст. 72 чинного ЦПК України, є своєрідною «відправною» у розумінні та сприйнятті інституту експертизи в цивільному судочинстві загалом, тому видається обґрунтованим глибокий аналіз усіх її складників.

Першим із кваліфікуючих складників поняття «експерт», закріплених у ч. 1 ст. 72 ЦПК України, є «спеціальні знання».

ЦПК України не розкриває змісту «спеціальних знань» експерта та не містить положень від сильного характеру на відповідний нормативний акт.

Дещо не узгодженими у даному сенсі є положення Закону України «Про судову експертизу». У ст. 1, якою урегульовано поняття «судова експертиза», йдеться про те, що судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань, а ст. 10, яка встановлює вимоги до експерта, оперує поняттям «необхідні знання». При цьому визначення судової експертизи, яке міститься в ст. 1 згаданого закону, закріплює, що це дослідження на основі «спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла» тощо. Таким чином, поняття «спеціальні» і «необхідні» знання використовуються як рівнозначні.

Аналіз переліку видів (підвидів) експертиз, передбаченого п. 1.2. Розділу I Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, а також змісту Науково-методичних рекомендацій дозволяє виділити такі узагальнені ознаки спеціальних знань експерта: вони не є загальнопоширеними та загальновідомими більшості людей. Ці знання не можуть за своєю природою виходити із певних узагальнень, вироблених повсякденним досвідом, а є результатом проходження спеціальної підготовки та здобуття кваліфікації, а також набуття певного професійного досвіду. До прикладу, проведення експертом судово-ветеринарної експертизи (Розділ X Науково-методичних рекомендацій) потребує

грунтовних знань і досвіду у сфері не тільки ветеринарної медицини, а й біології та природничих наук.

Науковцями, зокрема А. Штефан, на підставі аналізу широкого кола джерел також зазначається, що, коли розкривається сутність спеціальних знань, зазвичай вказуються дві ознаки, першою з яких є відсутність широкого поширення таких знань. Вона наголошує, що це не побутові повсякденні висновки і підсумки, які може зробити будь-яка людина, а знання, що здобуваються в процесі теоретичної підготовки і практичної діяльності у певній сфері науки, техніки, мистецтва, ремесла. Другою ознакою спеціальних знань традиційно називають їх відмежування від знань у сфері права [16, с. 17].

А. Штефан підтримує думку, висловлену свого часу М. Треушніковим, про те, що не належать до спеціальних знань знання, вироблені людьми на основі загальновідомих узагальнень людського досвіду, правил співжиття, норм моралі. З огляду на судову діяльність він також писав, що в узагальненому вигляді можна визначити, що під спеціальними знаннями в цивільному і арбітражному процесах розуміються такі знання, які знаходяться за межами правових знань, загальновідомих узагальнень, що впливають із досвіду людей [12, с. 193].

Представники кримінально-процесуальної науки, зокрема О. Кочура так само як і М. Треушніков, зазначає, що спеціальними вважають знання, що не є загальнопоширеними, загальновідомими, а лише ті, яких набули спеціалісти-професіонали в тій чи іншій галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо [7, с. 285].

Отже, і в наведених, і в інших висновках науковців про зміст спеціальних знань експерта виділяються два специфічних усталених складника категорії явища: 1) спеціальні знання не мають характеру загальновідомості; 2) спеціальні знання здобуті внаслідок наукової та (або) практичної діяльності.

Водночас, переводячи таке уявлення про спеціальні знання в площину цивільної процесуальної діяльності, треба враховувати положення, закріплене у ч. 2 ст. 102 ЦПК України: предметом висновку експерта не можуть бути питання права. Окрім того, ЦПК України окремо закріплює у складі учасників судового процесу й експертів з питань права (ст. 73 ЦПК України). Таким чином, спеціальні знання у питаннях права, набуті внаслідок наукової та (або) практичної діяльності, виключаються з кола питань, що належать експертному висновку.

Відповідно до ст. 8 Закону України «Про судову експертизу» методики проведення

судових експертиз (крім судово-медичних та судово-психіатричних) підлягають атестації. У зв'язку із цим ст. 9 цього закону оперує поняттям «атестовані судові експерти». Цей термін також використовується фахівцями.

Атестація є своєрідною сходинкою для реєстрації експерта у Державному Реєстрі атестованих судових експертів (наказ Міністерства юстиції України № 492/5 від 29.03.2012 р.). Реєстр – це офіційна електронна база даних, що ведеться з метою створення інформаційного фонду про осіб, які отримали в порядку, передбаченому Законом України «Про судову експертизу», кваліфікацію експерта [9]. Окрім прізвища, ім'я, по батькові експерта, до Реєстру вносяться такі відомості, як: найменування Експертно-кваліфікаційної комісії, дата і номер її рішення; номер та строк дії свідоцтва або документа, що підтверджує наявність кваліфікації судового експерта (якщо видачу свідоцтва не передбачено, вноситься відповідний запис); вид експертизи, експертна спеціальність тощо.

Аналізуючи зміст положень ЦПК України, які дають уявлення про поняття «експерт», варто звернути увагу на ту обставину, що в законі не йдеться про такі фахові складники судового експерта, як атестація та перебування у Реєстрі, як обов'язкові умови дійсності експертного висновку. Однак Реєстр сприяє з'ясуванню питання про право експертів готувати експертні висновки, тобто їх легітимність. Так, в одній із постанов Київський апеляційний суд встановив, що свідоцтво експерта, яке було видане ЕКК КНЕДІСЕ МЮ України, є недійсним. Таким чином, експерт не мала повноважень на здійснення експертного дослідження та, відповідно, проводити почеркознавчу експертизу. Саме це стало однією з підстав відхилення колегією суддів висновку почеркознавчого дослідження, який визнано неналежним доказом на підтвердження обставин, на які посилається позивач. Судом був також відхилений легалізований Посольством України в Японії примірник Звіту про ідентифікацію почерку з перекладом на українську мову, проведеного Інститутом Технічних Наук і Технологій Тайванської Академії розвитку і Досліджень Економіки і Технології, оскільки доказів на підтвердження того, що вказана установа має право та повноваження на проведення дослідження ідентифікації почерку, матеріали справи не містять, що позбавляє суд можливості встановити належність вказаного доказу та надати йому правову оцінку [10].

Міркування про складники змісту поняття «експерт» призвели до думки, що

діяльність будь-якого суб'єкта цивільних процесуальних правовідносин зумовлена певними постулатами, принципами тощо, які є своєрідним фундаментом діяльності. Судово-експертна діяльність відповідно до ст. 3 Закону України «Про судову експертизу» здійснюється на принципах законності, незалежності, об'єктивності і повноти дослідження. Таким чином, якщо до складників поняття «експерт» включати діяльнісний аспект, видається правильним враховувати і фундаментальні засади цієї діяльності.

Висновки

Прагнення зробити висновок про зміст поняття «експерт» у контексті цивільної процесуальної діяльності призвели до думки, що дати цілісне визначення поняття «експерт» проблематично. Очевидно, для такого висновку необхідним є комплексне дослідження становища експерта в складі суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин, його прав та обов'язків тощо. Водночас аналіз основних законодавчих актів, якими урегульовано експертну діяльність, наукових висновків та поглядів сприяє формуванню таких висновків:

1. Дефініція «експерт» у цивільному процесуальному законодавстві України 1963, 2004 рр. не мала відмінностей від дефініцій, які були закріплені у спеціальних актах, що урегульовували діяльність експертів та підготовку ними експертиз. Така тенденція зберігається й сьогодні.

2. Експерт у цивільному судочинстві – це особа, яка: а) володіє спеціальними знаннями у певній галузі, які є необхідними для встановлення обставин (фактів), що мають значення для правильного вирішення справи; б) має відповідну освіту та атестацію, включена до Реєстру атестованих судових експертів; в) керується принципами законності, незалежності, об'єктивності і повноти дослідження, покликана підготувати висновок та у разі необхідності роз'яснити його у судовому засіданні.

3. Ознаки спеціальних знань експерта: 1) спеціальні знання не мають характеру загальновідомості; 2) спеціальні знання здобуті внаслідок наукової та (або) практичної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Баглай Т.О. Правовий статус експерта та спеціаліста в цивільному процесі. *Проблеми законотворчого процесу в Україні : шляхи вирішення та перспективи розвитку* : зб. пр. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та юристів (25 квітня 2014 р., м. Дніпропетровськ). Дніпропетровськ, 2014. С. 15-20.

2. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Ірпінь : ВТФ "Перун", 2005. 1728 с. URL: <https://archive.org/details/velykyslovnyk/page/p347/mode/2up> (дата звернення: 04.11.2020).
3. Васильєва-Шаламова Ж.В. Судова експертиза в цивільному процесі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2009. 15 с.
4. Голубовська І.О. та ін. Багатомовний юридичний словник-довідник. Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2012. 543 с.
5. Гончаренко В.Г. та ін. Юридичні терміни. Тлумачний словник / за ред. В.Г. Гончаренка. 2-ге вид., стереотипне. Либідь, 2004. 320 с.
6. Заяць О., Скриньковський Р. Проблемні аспекти участі експерта у цивільному судочинстві України. *Traektoriâ Nauki = Path of Science*. 2019. Vol. 5. № 9. С. 3001-3011.
7. Кочура О.О. Визначення поняття "спеціальні знання" та їх використання у кримінальному провадженні. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу*. Харків, 2017. С. 284-286.
8. Кравченко А.В., Зеленкова І.І. Проблемні питання участі експерта в цивільному судочинстві. *Адвокат. Наука і практика*. 2011. № 12 (135). С. 43-45.
9. Порядок ведення державного Реєстру атестованих судових експертів : наказ Міністерства юстиції України від 29.03.2012. № 492/5 // *База даних «Законодавство України»*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0484-12#Text> (дата звернення: 04.11.2020).
10. Постанова Київського апеляційного суду від 21.01.2020 у справі № 760/17626/18. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87114614> (дата звернення: 04.11.2020).
11. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 у редакції від 03.07.2020. № 4038-XII // *База даних «Законодавство України»*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 04.11.2020).
12. Треушников М.К. Судебные доказательства. Москва : ОАО "Издательский дом "Гордеев". 2004. 272 с.
13. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.07.1963 у редакції від 11.03.1996. № 1501-06 // *База даних «Законодавство України»*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1501-06/ed19960311#Text> (дата звернення: 04.11.2020).
14. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 у редакції від 18.03.2004. № 1618-IV // *База даних «Законодавство України»*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/ed20040318#Text> (дата звернення: 04.11.2020).
15. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 у редакції від 13.08.2020. № 1618-IV // *База даних «Законодавство України»*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 04.11.2020).
16. Штефан А.С. Висновок експерта у цивільному судочинстві. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2018. № 2/2018. С. 16-28.

Oksana Hrabovska, Maksym Vilinskyi. Expert in civil proceeding

The article identifies and explores the basic concepts and approaches to the definition of "expert" in civil proceeding based on the analysis of explanatory dictionaries of the Ukrainian language, dictionaries of legal terms, positions of scholars and the provisions of legislation. The main shortcomings of these definitions are indicated in accordance with the changes in the legal regulation of the position of the expert during the consideration of a civil case, which took place in the national legislation. The definitions of the "expert" term in the current Civil Procedure Code of Ukraine and the redactions of 1963 and 2004 are compared. The main trends of legislative changes in the legal regulation of this term are highlighted.

Based on a thorough analysis of the regulations provisions, in particular the Civil Procedure Code of Ukraine, the Law of Ukraine "On Forensic examination", etc., the main components of the term "expert", such as: special knowledge, certification, inclusion in the Register of Certified Judicial experts and others are established and characterized.

In disclosing the "special knowledge" term the key approaches of scientists to identify their specific features, as well as regulations from which it is possible to establish such ones, in particular the Instruction on the appointment and conduct of forensic examinations and expert research as well as Scientific and methodological recommendations concerning appointment and performing of forensic examinations and expert studies are explored.

The authors emphasize the mandatory requirement to pass certification and preparation for a person to acquire the status of an expert and inclusion in the Register of Certified Judicial experts to participate in a civil case and provide an opinion to confirm or refute certain facts (circumstances). Based on the practice of national courts, an analysis of the causal link between the invalidity of the expert's certificate and the court's disregard for his opinion during the trial has been carried out.

The main task of the expert in civil proceeding to provide an opinion that will serve as a means of proving certain facts (circumstances) that are important for the proper resolution of a civil case was indicated.

Key words: expert, examination, expert opinion, special knowledge, forensic expert, research, register, qualification, certification.